Арвайхээрээс ирсэн захидал

Эхлээр бойжуулсаны үр

Өвөрхангай аймгийн Зүйл сумын „Хөгжил" нэгдлийн Ж.Санжаажав ахлагчтай саальчны социалист хөдөлмөрийн бригад өнгөрсөн онд 110 үнээнээс 110 тугал бойжуулж улсын аварга төлчин цол, таван ханатай гэр, 1000 төгрөгөөр шагнагдсан билээ.

Энэ бригад үнээнд тугаллахаас нь өмнө нэмэгдэл тэжээл, хужир өгдөг бөгөөд тугалыг хөл дээрээ тэнцмэгц биомицины уусмал өгч амлуулаад үсийг хатмагц дулаан нэмнээгээр нэмнэж эхтэй нь хамт явуулдаг ажээ.

Ингэж эхлээр бойжуулсан тугал гэдэс хоодоны өвчин тусдаггүй,өвсөнд түргэн орж амархан махалдаг байна.

Тугалаа 15—20 хоног эхлээр бойжуулсаны дараа барьж уяж эхий нь бага зэрэг саахын хамт гурилын хивэг,зөөлөн цагаан өвсөөр тэжээдэг байна. Энэ бригад үнээг төллөсний дараа, шар тос самарсан будаатай цай 3 литрийг 1—2 удаа өгдөг гэнэ. Ингэж цай өгөхөд үнээний сүү түргэн сайжирдаг ажээ.

Төллөхдөө ядарсан, хаг нь саатсан, халуунтай үнээнд мөөгний шөл 1 литр орчмыг 1—2 удаа өгдөг байна.

Энэ жил тус бригад зарим тугалаа заядуулан бойжуулж байна.

Түрүүчийн үнээний тугалыг эхий нь уургаар тэжээж байгаад заядуулах үнээгээ тугалмагц хагны нь хальс усыг түрхээд заядуулж хөхүүлдэг гэнэ.

Бригадын ахлагч Ж.Санжаажав ярихдаа: Их сүү саах гээд тугал бяруугаа мартчих явдал зарим газар үзэгдэж байна.

Хавар, намар сүүгий нь үлдээж өгөхөд тугал сайн махалдаг.

Манай бригад сүүний тасаг буумагц тугалдаа сүүгий нь сайн үлдээж өгөхийн хамт хэвтэрт нь 100—200 грамм гурилын хивэг, нунтаг давс хоолны халбагаар өгдөг юм. Давс хүчий нь сайн тогтоодог. Харин зуны цагт тугалд их сүүний хэрэггүй. Ягаад гэвэл эхийн сүү хурц, нарны элч хүчтэй болохоор тохиромж муутай байдаг. Бяруүг эхээс эрт ялгах онцгүй. Эрт ялгахаар бяруу дулаан хашаа, нэмнээ эхийн бөөрнөөс холдож сүрхий зутарч хорогдох явдал гардаг.Борог өвс, шар усанд махлуулаад 5 дугаар сарын эхээр ялгасан бяруу муу дахгүй. Манай бригад 110 бяруугаа сүүний тасаг буухын өмнө ялгасан,тэдний дотор муу, доройг бяруу ганц ч байхгүй.

Энэ жил бригадын хэмжээгээр 105 үнээ тугаллахаас 71 үнээ тугаллаж төл нь мэнд бойжиж байна гэж ярив.

Л.Жамба

Улсдаа арвин их сүү бэлтгэж, сайн чанарын тос үйлдвэрлэн тушаая

1963 онд аймгийн хэмжээгээр цөцгийн тос боловсруулах төлөвлөгөөг 112 хувиар биелүүлж Өндөрширээт, Бүрэн сумд сүү авалтын төлөвлөгөөг 100—105,4 хувь, цөцгийн тос үйлдвэрлэх төлөвлөгөөг 105,7—110 хувиар биелүүлж бусдаасаа давуу амжилт олсоны гадна аймгийн дүнгээр 1 кг тосонд зарцуулах сүүний улсын дундаж нормыг 0,9 литрээр багасгасны дүнд 66,6 мянган литр сүү хэмнэжээ. Гэвч 1963 оны сүү бэлтгэл,цөцгийн тос үйлдвэрлэх ажил дээр Эрдэнэсант сум бүх боломжоо дайчлан зохион байгуулахгүй, саальчингүй гэдэг нэрээр 200 шахам үнээ саалинд оруулаагүйгээс сүү авалтын төлөвлөгөөг 32 хувь, тос үйлдвэрлэх төлөвлөгөөг 20 хувиар тасалдуулсаны дээр Улаанбаатар хотод сүү тушаасан олонх нэгдэл сүү тушаалтын төлөвлөгөөг тасалдуулжээ. 1964 онд аймгийн хэмжээгээр цөцгийн тос 79 мянган тонн, шингэн сүүний хурууд 10 мянган тонн боловсруулах ба Улаанбаатар хотын хөдөлмөрчдийн хэрэгцээнд 7,1 сая литр сүү тушаах юм. Иймд сүү тушаалт, тос, хурууд үйлдвэрлэлтийн төлөвлөгөөг амжилттай биелүүлэх, үйлдвэрлэсэн тосоо 1 дүгээр зэрэгт тушаах, кило грамм тосонд зарцуулах, сүүний орцыг багасгах явдал улс, ардын аж ахуйн байгууллагын гол зорилт болж байна. Энэ зорилтыг биелүүлэхэд тасаг, заводыг бэлтгэл сайтай жигд ажилд оруулах, ажиллах хүн хүчээр хангах, тэргүүний туршлагатай тасаг заводын ажлын туршлагыг эзэмшин дэлгэрүүлэх, тасаг байрлах газрын нутгийг сонгон авч өөлжийн нутагтай байлгах, тугалсан бүх үнээг саалинд 100 хувь оруулах, ба нэмж тугалсан үнээг 7—10 хоногийн дараа саалинд оруулж байх, үнээ,тугалын харилцаа маллагааг сайжруулан,сүүний гарцыг нэмэгдүүлэх ажлыг өргөн зохиож улсын төлөвлөгөөг хугацааны нь өмнө чанар сайтай давуулан биелүүлэх нь чухал байна.

Д.Мөрнэрэн

Ажлын амжилт

● Эрдэнэсант сумын 2 дугаар бригадын агент Дамбасүрэн, улсын бэлтгэлийн 25 нэр төрлөөс 19 зүйлийг 142,8—251 хувь, бараа, ном борлуулах төлөвлөгөөг 118,3—200 хувиар биелүүлжээ.

Ш.Буджав

Өндөрширээт сумын намын үүр, АДХ—ын Гүйцэтгэх захиргаа, хөөвөр, хялгас, ноолуур авах 14 хоногийн цогцтой ажил зохиож хялгасны төлөвлөгөөг 103,9 хувь биелүүлжээ.

Г. Нуржав

Кино гарах үеэр

(Сурвалжлага)

Аймгийн соёлын ордны үзэгчдийн цэлгэр том танхим хэдэн мөчийн дараа хүмүүсээр пиг дүүрч, тэдний хараа кино дэлгэц дээр тусан, гагцхүү кино эхлэх цагийг сэтгэл догдлон хүлээж байсан үе билээ.

Яг тэр үед би соёлын ордны захиргаанаас гаргасан «Соёлч» гэдэг хананы сонины шинэхэн дугаарыг уншиж байтал «Манай механик» гэсэн гарчиг миний анхаарлыг гоц татаж, тэрхүү механиктай уулзаж ярилцах хүслийг өөрийн эрхгүй төрүүлэв.

Ингээд би «КН—12» гэдэг киноны хагас суурийн аппаратын дуу жигдхэнээр нүргэсэн жижиг тасалгаанд орвол механикч Готов, кино гаргалтын ажлаа ид эхэлсэн байв.

Би кино механикчид хандаж: —Кино механикчийн ажил ярвигтай дагаа гэж асуусаар бид хоёрын яриа эхлэв.

Алгуурхан дуугаар нүргэлж байгаа кино аппаратын дэргэд зогсож байсан кино механикч Готов —Ажил бүхэн сайхан л даа.

Гэхдээ над кино механикчийн ажил гойд сонирхолтой.

Би, кино механикчаар 10 гаруй жил ажиллаж байна. Ер нь хүмүүст үйлчлэх, тэх тэгэхдээ киногоор үйлчлэнэ гэдэг сайхан үйл юм даа. Хамгийн гол нь нэг ч хүнийг гомдоохгүйн төлөө байх хэрэгтэй юм. Үүний тул юу юуны өмнө эзэгнэж байгаа техникээ бага гэж чамлалгүй арван хуруу шигээ мэдэх хэрэгтэй.

Хажуугийн хүнийг харахад кино механикчийн ажил түн авсаархан юм шиг байж мэдэх юм.

Тэгвэл тийм бишээ! Хамгийн наад зах нь кино гаргах үедээ кино эргэлтийн хурдыг нарийн тохируулах нь чухал. Кино дэлгэц дээр ганцхан минутад 24 кадер зураг харуулж чадахаар гэрээ тааруулах хэрэг гардаг.

Хэрэв энэ хэм хэмжээг тохируулахгүй хэт хурдан болговол дэлгэц дээр зураг ирвэлзэн үзэгчдэд уул кино ойлгомжгүй болж киноны дуу, яриа хөгжим цөм тохирохоо больж үзэгчдийн сэтгэлийг гонсойлгоно. Иймээс бүх зүйлийг яв цав тохируулж үзэгчдийг гомдоохгүй тохитой тухтай үйлчлэхийг шаардана.

Тэгэхээр кино гарахын өмнө бүх зүйлээ яг таг бэлэн болгож киног сааталгүй гаргах нь чухал.

Хэрэв бэлтгэл муу буюу хайнга хийвэл эвдрэл саатал гарч үзэгч олны цагийг хоосон үрэгдүүлэх явдал тохиолдоно гэх зэргээр удаан жил хийсэн ажлаасаа олон чухал зүйлийг ярилаа.

Кино механикч нөхөр Готов, 1954 онд «КПСМ» гэдэг кино аппарат хүлээн авч, их бага, дунд засваргүйгээр 2000 цаг ажиллуулж, олон зуун литр бинзен хэмнэж, орлого үзвэрийн төлөвлөгөөгөө биелүүлжээ. Механикч нөхөр Готовын хөнгөн гавшгай үйлчилгээ нэг нөхцөл бол киноны мотор, аппаратаа ямар ч эвдрэл сааталгүй бэлэн байлгах явдал юм. Тэрээр кино гаргасны дараа аппаратынхаа дамжих механизмууд, цахилгааны мотор, цахилгаан хөдөлгөгчийг байнга шалган тосолдог байна.

Бас аппаратаа нэг жигдийн цахилгаанд холбож ажиллуулдагаас эвдрэл гэмтэл тэр бүр тохиолддоггүй, хэвийн ажиллагаатай байх боломжийг хангадаг байна.

Механикч Готов, киног тайлбартай үзүүлэх, үе үе кино фест валь явуулах, кино зургийн үзэсгэлэн ажиллуулах зэргээр хөдөлмөрчдөд үйлчилгээс гадна кино бүрийн өмнө цаг үеийн холбогдолтой кино мэдээ, журнал тогт мол гаргадаг байна.

Тухайлбал: Мал төллөлтийн үеэр төлийн тухай кино журнал гаргах зэргээр үйлчилгээ нь уг ажилд олон түмнийг идэвхжүүлэн орол цуулах сайн нөлөөлөл болдог байна.

Кино механикч н.Готов, өөрөө сураад зогсохгүй өөрийн мэргэжилдээ залуу үеийг сургах талаар мэрийлт тавин ажиллаж аймгийн төвийн 10 жилийн дунд сургуулийн 14 хүүхдийн бүрэлдэхүүнтэй «Багачууд» гэдэг кино театр байгуулж тэдэнд кино механикчийн анхны мэдэгдэхүүнээр хичээл зааж байна.

Одоо уул таетрын хүүхдүүд дотроос 9 дүгээр ангийн сурагч Батсүх, Батгэрэл, Дорж нар кино чадамгай гаргадаг болжээ.

Механикч Готовын энэхүү идэвхтэй ажиллагаа нь киноны орлого, үзэгчдийн төлөвлөгөөг сар улирал,жил дараалан биелүүлэх сайхан нөхцлийг бүрдүүлдэг байна.

Кино механикч Готов дээрх ажиллагааныхаа үр дүнд механик болсон анхны жил 1950—1959 оныг хүртэл 200 мянга шахам хүнд киногоор үйлчилж, 135 мянган төгрөгийн орлого оруулж, байсан бол 1959—1963 он хүртэл 400 мянган хүнд үйлчилж 287 мянган төгрөгийн орлого оруулж орлого үзвэрийн төлөвлөгөөг 110—119 хувиар биелүүлжээ.

1964 онд кино механикч Готов 600 мянган хүнд киногоор үйлчилж 100 мянган төгрөг оруулах төлөвлөгөөтэйгээр ажиллаж зөвхөн энэ оны 1 дүгээр сарын байдлаар 84400 хүнд киногоор үйлчилж, 10354 төгрөгийн орлого оруулаад байгаа нь киноны орлого, үзвэрийн жилийн төлөвлөгөөг хугацаанаас нь өмнө бүрэн биелүүлэх найдлагатай байна.

Б.Цэрэндаш

Шалгалтын дүн

Өндөрширээт сумын бага сургуулийн пионер сурагчид жилийн эцсийн шалгалтаар 95,8 хувийн сурлагын дүн үзүүлэв. Дөрөв дүгээр ангийг төгсгөгчид 100 хувийн сурлагын дүнтэй шалгагдсаны дотроос сурагч Хишгээ онц дүн үзүүлэв.

Ш.Санжмятав.

З.С.Б.Н.Х.У—ын баатар, огторгуйн нисэгч В.Н.Терешкова

(Түрүүч нь №34.35.36.38.39.40.42.43.44)-д

Үүний дараа Ю.Гагарин хөөрхөд 5 минут үлдлээ! гэж анхааруулав. Би энэ хугацаанд хөөрхөд зайлшгүй шаардагдах бэлтгэлүүдээ кабин дотроо хийж амжаад гартаа бээлийгээ хийлээ.

Таван минутын сүүлчийн минут нь хичнээн удаан өнгөрөх юм бэ?эцсийн минут болов.

Улсын комисс гараанд бэлтгэ! гэж командлав.

Энэ үед миний цагийн зүү яг 12 цаг 30 минутыг заав.

Хөлөг онгоц хүчирхэг хөөргөгчийн тусламжтайгаар өөдөө хөөрч чих дүлийрэм дуу гаран харавсан сум шиг огторгуйн хязгаарт дүүлэн гарав.

Хөөрөлтийн хүчинд бүх бие аягүйтэж аргаа барахдаа суудалдаа бөх сууж сандлынхаа хажуунаас чанга атган суув.

Эхний хэдэн мөчид амьсгаа давхцан тогтож суухад хүнд байсан боловч аажим аажмаар зөөлөрсөөр сүүлдээ овоо дотор уужирч билээ. Хөөргөгчийн сүүлчийн угсраа пуужин салах үед жингүйдэх байдалд шилжин хөлөг онгоц маань наранд ойртож байгаа бололтой нүдэнд нарны хурц илч тусан байгаа нь мэдэгдэж байв.

Ингээд онгоцныхоо саравчаар ажиглавал алсын алсад газар дэлхий харагдана.

Радио холбоогоо ажиллуулж би Чайка байна уу? санаа сэтгэл сэтгэхүйн хувьд сайн байна.

Цэнхэр хөх бараан өнгөтэй дэлхий харагдаж байна.

Эндээс газар дэлхийгээ харахад яасан сонин юм бэ? гэж дамжуулаад хариу харилцуурыг чагнавал Юрий Гагарины хоолой тод сонсогдож тийм таны дамжуулж байгааг бид сонсож байна. Онгоц чинь сайхан явж бүх харилцуурын механизм чинь цөм онц сайн ажиллаж байна гэж хариулж байгаа нь сонсогдоно.

Би газар дэлхийн тив бүрийн байгалийн байдал, гол мөрөн нуур далай,ой мод, уул нуруу бүх зүйлийг ажиглаж явав.

Одоо надад «Восток 5»-аа олж харах мөн түүнтэйгээ холбоо барих явдал байлаа.

Ингээд нүдээрээ хараад олж харсангүй харилцуураа авч Ястреба чи байна уу? гэж асуутал чиний ярьж байгааг сонсож байна,танд баяр хүргэе гэж Валерий хариулав.Сонсогдож байгаа дуугий нь сонсвол алив надад туслаач гэж гуйх хэрэг гарвал за гээд туслахад ойрхон юм шиг санагдаж байсан.

Би, Валерийтэй радио, богино долгионоороо байнга ярилцаж конторынхоо хоёр өрөөнөөс ярьж байгаа адил харилцаж хөлөг онгоцны тусгай тэмдэглэлийн дэвтэр байсан бөгөөд онгоцыг жолоодогч Терешкова би хөлгийн хөөрөх эхний үед бага зэрэг сандарч байснаа хөөргөгчийн эцсийн угсраа салж жингүйдэх байдалд орохоос эхлээд байдал хөнгөн болов.Энэ нөхцөлд тайван хөвөлтийн байдалд орж гадны ямар нэг эсрэг нөлөө тохиолдсонгүй тийм зүйлийг ажигласангүй гэж бичив.

Ниссэнээс хойш нэг цаг хиртэй болоод өдөр нь шөнөөр солигдов. Их сонин юм, өдөр байгаад шөнө болох нь ганцхан секунтын дотор өөрчлөгдөх юм.

Одод тод харагдаж байх юм.

Харин сарыг олж харсангүй, газар дэлхий тов тодхон харагдаж байх юм. Миний өмнөх хянах самбар дээр 1 гэсэн улаан тоо гарлаа.

Энэ нь миний хөлөг дэлхийг нэг тойрсоныг харуулж байгааг би мэдлээ.Үүнээс миний онгоц хэвийн байдлаар ажиллаж зохих хурдаараа явж байгаа тул энэ тухайгаа би Москва—Крымельд харилцуураараа мэдээлэв.

Үүний хариуд Н.С.Хрущев гуайн радио цахилгаан ирж дэлхийгээс алс хөвөн нисч яваа намайг магнай тэнийтэл баярлуулав. Анхныхаа тойролтод би хөлөг онгоцоо баттай ажиллуулж ажиглах, дамжуулах, мэдээлэх бүх зүйлээ бүрэн сурч эзэмшив.

Огторгуйгаас ажиглахад дэлхий нь шар хэлбэртэй, тунгалаг цэнхэр өнгийн нүрээтэй байдаг гэж Юрий Гагарины ярьж байсан нь шөнийн цагт дэлхийн том том хотууд алтлаг өнгийн тоос хэлбэртэй байдаг гэж Герман Титовын ярьж байсан огторгуйгаас харахад дэлхийн тив бүр өөр өөр өнгөтэй юм. Жишээ нь: Африк тив шар,өмнөт Америк ногоон, Ази тив хар хүрэн өнгөтэй,Атлантын далай усан хар өнгөтэй, уулууд янз бүрийн өнгөтэй. Сияаны нуруу хар ногоон өнгөтэй битүү ойгоор хучигдсан, Америкийн Кордлерийн нуруу хар саарал өнгөтэй,Памирын уул улаан өнгөтэй ба дээгүүрээ цагаан толбонуудтай байдаг гэж Андриян Николаев, Павел Попович нарын ярьж байсан нь яг тэр хэвээрээ надад ажиглагдаж байлаа.

Хөлгийн цагийн цувиар ёсоор үдийн хоол идэх цаг болж хоолоо идэв. Харилцуураар дэлхийгээс ирсэн мэдээнд таны 4 дахь тойролтын үед чинь Н.С.Хрущев гуай ярих гэж байна гэсэн мэдээ хүлээн авав. Москвагийн цагаар яг 16 цаг 55 минутад би Хрущев гуайтай радиогоор ярилаа. Энэ үед радио харилцуур онц сайн ажиллаж,Хрущев гуайн зүрхний цохилт, амьсгал бүр нь надад тов тодхон сонсогдоно.

Хариу болгож би Хрущев гуайд Хайрт Никита Сергеевичаа! таны эцэг ёсны энэрэнгүй сайхан халамжинд чинь би үнэн сэтгэлээсээ баярлаж байна.

Эх орныхоо өмнө авсан үүргээ биелүүлэхийн тулд бүх хүчээ шавхан ажиллахыг тангаргалая гэлээ. Хрущев гуай ярианыхаа эцэст төлөвлөсөн программын хаа дагуу нислэгээ амжилттай дуусгаж дэлхийдээ сайн сайхан бууж ирэхийг надад хүсэн ерөөв.

Үүний дараа Валерийтайгаа холбоо барилаа.

Миний өмнөхөн Валерий Н.С.Хрущевтэй мөн ярилцаж түүний эцэг ёсны анхаарал халамжийг хүлээн авсан бөгөөд программ ёсоор дэлхийг нэг хоног тойрох үүргээ 3 хоног болгон сунгая гэдэг үүрэг авсан зэргээ надад ярив.

(Үргэлжлэл бий)

А.С.Пушкины мэндэлсний 165 жилийн ойд

А. С. Пушкин

А.С.Пушкин бол Оросын агуу их яруу найрагч, оросын шинэ утга зохиолын үндсийг тавигч билээ.

Эрх чөлөөнд дургай, олон талын авъяастай, ихийг бүтээх чадалтай зэрэг оросын ард түмний хамаг нандин чанар нь Пушкины бүтээлд тод тусгалаа олжээ.

Пушкины реализмын үндэс нь өөрийн ард түмний эрх чөлөөний хувьсгалт хөдөлгөөнтэй уран бүтээлээ нягт уялдуулан холбосон явдал мөн. Пушкин жинхэнэ реализм үзэл санааны их баялаг, ардач чанар, үнэн ч ёс, дээд зэргийн уран чадвараараа дэлхийн тэргүүний утга зохиолын санд үнэлж баршгүй их хувь нэмрийг оруулсан юм.

Пушкин шиг тийм олон талын хүчтэй бөгөөд үр дүнтэй нөлөөг оросын утга зохиолд үзүүлсэн нэгч яруу найрагч байгаагүй.

Бэлэгт үдэшлэг

Баянчандманий хороо захиргаа, нам, олон нийтийн байгууллагууд хамтран бэлэгт үдэшлэг зохиов.

Бэлэгт үдэшлэгт оролцсон хүн бүр хувь хувьдаа л бэлэгтэй ирцгээжээ. Бэлэгт үдэшлэгийн дүнгээс үзвэл яс 2023,зэс гууль 130,хөнгөн цагаан 129,шилбэ 16, бугын эвэр 56,тэмээний ноос 71, нохойн ноолуур 6, ямааны ноолуур 5, ямааны ноос 20, техникийн тос 150, бусад төрлийн ноос 70 килограммыг тус тус авчирсаны дээр үнэг, дорго, мануул зэрэг бэлтгэлийн 25 нэр төрлийн зүйлээс нилээдийг худалдаа бэлтгэлийн ангидаа бэлэглэсэн байна.Энэ бэлэгт үдэшлэгийг нэгдэл дундын модны үйлдвэрийн Гончигням, худалдаа бэлтгэлийн ангийн ажилчин Лувсандамба,харилцаа холбооны Ч Солном, засварын газрын ажилчин Балжинням, Банзрагч, социалист хөдөлмөрийн төлөө бригадын гишүүн өзгөн Чойжив нарын олон хүн бусдаасаа давуу их бэлэгтэй иржээ.

ЖАНЧИВЛАНГИЙН РАШААНЫГ ХЭРЭГЛЭХ ТУХАЙ

Жанчивлангийн рашаан нь хоол тэжээлийг боловсруулах, шингээх ажиллагааг идэвхжүүлдгээрээ бие мах бодийг сайжруулж, эсэргүүцлийг нэмэгдүүлдэг.

Жанчивлангийн рашаан бол эсгэлэн, орчин бүхий ус бөгөөд ийм рашаан нь ходоодны нугалуурын хэсгийн булчирхайн шүүсийг ихэсгэн, нугалаа гэдсэнд орж ходоодны шүүсийг рефлексийн замаар багасгадаг байна.

Ходоодны хүчилгүй архаг үрэвсэлтэй хүн энэ рашааныг 2 долоо хоногт өдөрт 3 удаа нэг удаад 200 граммаар хоол идэхээс 30 минутын өмнө уух хэрэгтэй. Ходоодны хүчил багадсан архаг өрөвсөлтэй хүн энэ рашааныг 2—3 долоо хоног ууна

Ходоодны хүчил ихэдсэн хүний ходоодны шүүсийг багатгах ворилгоор рашааныг хэрэглэнэ. Ингэхдээ хоол идэхээс 1—1 цаг 30 минутын өмнө өдөрт 3 удаа түргэн балгаж, 3 долоо хоног ууна. Элэг цөсний архаг өрөвсөлтэй өвчтөн уг рашааныг уухдаа хоол идэхээс 45 минутын өмнө 250 граммаар өдөрт 3 удаа 2—3 долоо хоног уух хэрэггэй.

С. Лувсан

Энэ концертыг хэн босгов

Ардын дуу бүжгийн улсын чуулгын дуучин Сэрээтэр ахлагчтай урлагийн бригад Баяндэлгэр сумын клубын сайн дурын уран сайханчдад дуу, хөгжим, бүжиг найраг дуунууд зааж, концерт бэлтгэн сумын төвийн хөдөлмөрчдөд тоглож сонирхуулав. Энэ бригадынхан тус сумын уран сайханчдад бүжиг 6, 3 төрлийн хөгжимд дуу 18-ыг зааж сургасны дээр орчин үеийн ба ардын дуунууд нилээд заажээ. Уг концертийн тоглолтоос үзвэл сайн дурын уран сайханч Ш.Динсмаа, бүжигт Дэжид, Бумбаа нар, хөгжимд Төмөрсүх, Эрдэнэбат нар нилээд амжилттай суралцаж байлаа.

Энэ концертыг үзэгчид, дууны багш Сэрээтэр, бүжгийн багш Энхтуяа, хөгжмийн багш Дэмбэрэл нарын уйгагүй ажиллагаа, урлагийг нийтийн хүртээл болгох гэсэн зүтгэл чармайлтын үр дүн гэж зүй ёсоор талархаж байна.

Ц *Чойжилсүрэн*

Тоглолтонд талархаж байна

Аймгийн соёлын ордны жүжигчид саяхан Тариат,Баянбараат, Их хайрханы уурхайд тоглолт хийсэн тухай,уг тоглолт үзэгчдийн сэтгэлийг ихэд хөдөлгөж байсныг манай идэвхтэн бичигч Д.Дашцэрэн,, Ц Жадамба Н.Намсрай, нар ирүүлсэн захидалдаа бичжээ. Тэд захидалдаа, аймгийн соёлын ордны жүжигчдийн тоглосон А.С. Пушкины зохиол «Алтан загасны үлгэр»—ээр хийсэн драмын жүжиг болон концерт тун аятайхан болсоныг дурьдаад тэдний дотроос жүжигчин Жамъянгийн тоглосон ноймерууд, дуучин Дулмаа,Дашзэвэг нарын дуулсан дуу бусдаасаа чадварлаг сайхан болсныг үзэгчид үнэлж байв гэжээ.

Идэвхтэн бичигчид захиллынхаа төгсгөлд соёлын ордны жүжигчдийн цаашдын уран бүтээлд амжилт хүсээд хөдөө нутгийн хөдөлмөрчдөд дахин урлагаар үйлчилж байхыг хүсчээ.

Хариуцлагатай эрхлэгч С. ДИНСМАА.

(Х—0344) «Анхдугаар таван жил» сонины газар хэвлэв.

Орон бүхний пролетари нар нэгдэгтүн!

Анхдугаар ТАВАН ЖИЛ

Төв аймгийн намын хороо, А.Д.Х.Гүйцэтгэх захиргааны сонин.

17 дэх жилдээ №45 (1380) | 1964 оны 6 дугаар сарын 8 | ДАВАА

Нэгдлийн ардчиллыг тууштай биелүүлье

Хөдөлмөрч малчдын сайн дураараа хүч хөрөнгөө нэгтгэж байгуулсан хамт олны аж ахуй нэгдэл нь нэгдэлч олны хүсэл эрмэлзлэлийг тусгаж дотоод дүрэм баталж үйлдвэрлэлийн ажлыг удирдуулахаар нэгдлийн ерөнхий хороог сонгон ажиллуулдаг билээ.

Нэгдлийн ерөнхий хороо нь өөрийн ажлыг ерөнхий хорооны гишүүдийн оролцоотойгоор хөтлөж мал аж ахуй, газар тариалан аж ахуйн бусад туслах салбаруудыг хөгжүүлэх, улирал, жилийн ба хэтийн төлөвлөгөөг боловсруулан түүнийгээ нэгдлийн гишүүдээр хэлэлцүүлж тэдний санал хүсэлтийг үндэс болгож зохион байгуулан удирдах ёстой.

Гэтэл манай зарим нэгдэлд ардчиллыг тууштай хэрэгжүүлэн биелүүлэх талаар анхаарахгүй, гишүүд олноор шийдвэрлэвэл зохих асуудлыг ганц дарга өөрийн үзэмжээр шийдвэрлэх буюу нэгдлийн гишүүд, нэгдлийн ажлыг хянах, санал зөвлөлгөөн өгөх чухал хэлбэр болсон нэгдлийн бүх гишүүд төлөөлөгчдийн хурлыг таслах, нэгдлийн дарга нарыг халж өөрчлөхөд тайланг тавиулахгүй явуулах, нэгдлийн өмнө аж ахуй, соёл гэгээрлийн талаар тавигдаж байгаа үүрэг зорилтуудыг нэгдэл бригадын хурал зөвлөлгөөнөөр хэлэлцүүлэхгүй байх зэргээр нэгдлийн гишүүн олны эрх хэмжээг үл тоомсорлох ноцтой дутагдал, Эрдэнэсант, Баянжаргалан, Баянбараат сум—нэгдлийн ерөнхий хороодын ажиллагаанд гарч байв.

Нэгдлийн ерөнхий хороо нь гишүүдийг зөвхөн үйлдвэрлэлд зохион байгуулах төдийгүй бас нэгдлийн гишүүдийг социалист аж ахуйн зарчим болон үзэл суртлын талаар сурган хүмүүжүүлэх төв аппарат мөн.

Иймээс нэгдлийн ерөнхий хорооны зохион явуулж байгаа удирдамж нь ерөнхий хорооны гишүүдийн буюу төлөөлөгчдийн хурлын шийдвэр байх ёстой.

Нэгдлийн дүрэмд бүх гишүүдийн хурлыг жилд нэг удаа, төлөөлөгчдийн хурлыг улирал бүрт, ерөнхий хорооны гишүүдийн хурлыг сард 1-2 удаа хийж ээлжит асуудалд ялангуяа төсөв хөрөнгийн зарцуулалт, бригадын суурийн ахлагчдын илтгэлийг сонсох, мал үржил, тэжээл бэлтгэх, билчээр ашиглах, үйлдвэр санхүүгийн төлөвлөгөө ба даалгаврын биелэлтийг сонсож тодорхой заалт гарган энэ хурлуудад нэгдлийн тэргүүний гишүүдийг аль болох олноор оролцуулан тэдний санал шүүмжлэлийг өрнүүлж байх ёстой. Иймд учраас нэгдлийн бүх шатны хурлууд нь нэгдлийн ажилд тэдний идэвх санаачлагыг гаргуулах, тэдний санал хүсэлтийг авах, тэднийг хамтын үйлдвэрлэлд хүмүүжүүлэх чухал хэлбэр мөн. Нэгдлийн ардчиллын хуралд төвлөн удирдах ёсыг үгүйсгэхгүй юм. Энэ нь нэгдэл бригадын дарга нар үйлдвэрлэлийн төлөвлөгөөний явцыг шаардах, бригад, суурь дээр хяналт шалгалтыг зохион байгуулах, гишүүдийг хөдөлмөрт хувиарлах ба ажлыг авах, үнэлэх зэргийг зоригтой санаачлагатай хийж байхыг шаардана. Нэгдлийн ардчиллыг хөгжүүлэхэд түүний үйлдвэрлэлийн биеэ даасан нэгж болох бригад их роль гүйцэтгэнэ.

Бригадын гишүүдийн хурлаар сонгогдсон бригадын зөвлөл нь нэгдлийн гишүүдийг өдөр дутам нэгдлийн үйлдвэрлэлд ажиллуулах хэсэг суурь, фермийн үйлдвэрлэлийн даалгаврын биелэлтийг хянаж удирдахын хамт нэгдлийн ажил хэрэгт гишүүдийн санал эрмэлзлэлийг гаргуулах, ажлын ололт дутагдлыг илрүүлж, санал туршлагыг авч байхаар бригадын хурлыг сар бүрийн эцэст тогтмол хийж байх ёстой.

Гэтэл бригадын хурлыг тогтмол хийхгүй аж ахуй, соёл хүмүүжлийн асуудлыг гишүүдээр хэлэлцүүлдэггүй практик их байна. Нэгдлийн ардчиллыг түүний дүрмийн дагуу ягштал биелүүлэхэд намын байгууллагууд хяналт ба санаачлагыг байнга гаргаж байх ёстой. Нэгдлийн ардчиллыг биелүүлэхэд шалган байцаах комисс эдгээр ажлуудын гадуур өнгөрөх ёсгүй. Одоо нэгдлийн ерөнхий хороо энэ оны эхний хагас жилд хийж гүйцэт гэсэн ажлын тайланг төлөөлөгчдийн хурлаар 7 дугаар сарын эхэнд багтааж хэлэлцүүлэх хэрэгтэй.

Нэгдлийн ерөнхий хороо, түүний гишүүн бүр нэгдлийн 1964 оны үйлдвэрлэлийн программыг хангаж биелүүлэх талаар идэвхтэй тэмцэл тавьж үйлдвэр санхүүгийн төлөвлөгөөг үзүүлэлт нэг бүр дээр хангах хэрэгт бригад, суурь, гишүүн бүртэй тодорхой ажиллах нь чухал байна.

Нам, залуучуудын эвлэл, эмэгтэйчүүдийн зэрэг олон нийтийн байгууллагууд нэгдлийн ардчиллыг элдэв шалтгаанаар зөрчин гажуудуулах явдалтай хатуу тэмцэж нэгдлийн ажилд гишүүд олны зүгээс тавих хяналтыг үргэлж сайжруулж байх нь чухал байна.

Худалдаа бэлтгэлийг удирдах газрын дарга Гончигт

Танай аймгийн хөдөлмөрчид ноолуур, мал бэлтгэх төлөвлөгөөг биелүүлсэнд талархаж төлөвлөгөөт бусад зорилтоо биелүүлэх тэмцэлдээ өндөр амжилт гаргахыг хүсье.

БНМАУ—ын Худалдаа бэлтгэлийн яамны сайдыг Ц.Намсрай

Хаврын тариалалт дуусав

Жаргалантын сангийн аж ахуй энэ онд улсын төлөвлөгөөгөөр 30880 га газар үр тариа, төмс, хүнсний ногоо, малын тэжээлийн ургамал тариалах юм. Үүний дотроос 2950 га талбайд үр тариа тариалах асар их ажил САА-н үр тарианы 4 тасаг, 11 бригадад амжилттай явагдаж урьдчилсан дүнгээр үр тарианы нэр төрлийн төлөвлөгөөг 100—111 хувийн биелэлттэйгээр ажлын 18—20 хоногт үндсэндээ дуусав.

Хаврын тариалангийн ажлын үед Моломжамц даргатай Загдал тасгийн хамт олон техник ашиглалт, хөдөлмөр зохион байгуулалтыг сайн хийснээр 6838 га-д хаврын агерагт хагалгаа явуулан, 11564 га талбайд үр суулгаж улсын төлөвлөгөөг биелүүлэн бусад тасгаас түрүүлэн амжилт гаргасан учир САА-н захиргаа, ҮЭ-ийн нэгдсэн хорооны социалист уралдаанд шилжин явах туг, мөнгөн шагнал удаа дараа хүлээн авчээ. Мөн Чойндондорж даргатай Батсүмбэр тасаг, 4775 га—д хаврын хагалгаа явуулан 7275 га-д үр тариа суулгаж дараах байранд орсон байна. Тус сангийн аж ахуй ийм дүнтэйгээр 1964 оны хаврын тариалангийн ажил үндсэндээ төгсөж одоо ногооны 6,8 малын тэжээлийн 14 дүгээр бригадууд төмс хүнсний ногоо, эрдэнэ шиш вандуй, ногоон тэжээл зэрэг малын тэжээлийн ургамалууд тариалах үргэлжлэн амжилттай явагдаж ойрын хугацаанд дуусгахаар ажиллаж байна. Жаргалантын сангийн аж ахуйн нам, захиргааны байгууллагууд түүний хамт олон хаврын тариалалтын ажлаа дуусгаад санаа амарч, сэтгэл тайвширахгүй улмаар 15000 га-д зуны пар хагалах, тариа ногооны олон зуун га-д арчилалт, тордолт, услалт, мөр хоорондын боловсруулалт явуулахын хамт өвс хадлан ба намрын тариа ногоо хураалтын аж ахуй, зохион байгуулалтын бүх бэлтгэлийг хангаж ялангуяа техник засварлалтын ажлыг амжилттай эхэлж, нарийн зохион байгуулалттай явуулах том зорилтууд тулгарч байгааг анхааран улам шургуу ажиллах явдал шаардагдаж байна

Т.Ванзравч

Сурагчийн ирүүлсэн шуурхай мэдээ

Эмэгтэйчүүд их хурлынхаа өмнө

Жаргалантын сангийн аж ахуйн Пүрэвээ даргатай цэцэрлэгийн асрагч, хүмүүжүүлэгчид Монголын эмэгтэйчүүдийн их хурлыг угтаж сум—сангийн аж ахуйн эмэгтэйчүүдэд уриалга гарган тодорхой үүрэг аваад ажиллаж байна.

Тэд их хурлын нэрэмжит цэцэрлэг байгуулж, 25 ширхэг орны хэрэглэл оёхоос гадна асрагч Доржгочоо, Цэвэлмаа, угаагч Чанцал, хүмүүжүүлэгч Дунжмаа. Цэвээнсүрэн, тогооч Санж нар авсан үүргээ амжилттай биелүүлэхээр мэрийлттэй ажиллаж байна.

Их хадлангийн ирмүүн бэлтгэл

Жаргалантын сангийн аж ахуй 1964 оныхоо тариалалтын ажлыг амжилттай дуусгаж, хадлангийн бэлтгэл ажилд эртнээс шамдан орлоо.

Тус сангийн аж ахуйнхан 3500 тонн хадлан авахын тулд 6 дугаар сарын 15—ны дотор хадлангийн бэлтгэл ажлыг дуусгаж арвин их өвс тэжээл бэлтгэхээр бэлтгэл ажлаа шуурхай хийж байна.

4000 төгрөг

Жаргалантын 11 жилийн дунд сургуулийн 7, 8 дугаар ангийн сурагчид аж ахуйн хаврын тариалалтын, бордоо тараалалтын ажилд тусалж 4000 шахам төгрөгийн ашигтай ажил хийв.

Энэ ажилд нийт сурагчид идэвхтэй оролцсоны дотроос 8 дугаар ангийн сурагч Мандаа, Жамъянсамбуу, Нормоожав, Бат—Очир, 7 дугаар ангийн сурагч Лувсандорж, Цэдэвсүрэн нар онц идэвхтэй ажиллав.

Шалгалтын танхимаас

Жаргалантын 11 жилийн дунд сургуулийн багш Базарын удирдсан 10 дугаар ангийн сурагчид, багш Сэсэнжавын удирдсан 8—ын „Б" ангиуд анги дэвших ба улсын шалгалтанд 100 хувийн сурлагын амжилт үзүүллээ.

10 дугаар ангийн сурагч Тогоонтөмөр, Санжаа. 8 дугаар ангийн сурагч Дашцэрэн, Алтангэрэл, Доржханд, Нормоожав нар онц дүнтэй шалгагдав.

Ш.Бадарч

Байгалийн ширүүн авиртай шуурхай тэмцэж байна

Тус аймгийн нийт нутгаар 6 дугаар сарын 7-ний өдрөөс эхлэн бороо орж 8-ны өдрийн 12 цагаас цас унаж эхлэв. Лүн, Эрдэнэсант, Өндөрширээт Жаргалант, Заамар сумдын нутгаар цас 30—40 см унаж бүрэн биш мэдээгээр 2000 гаруй мал үхээд байна.

Аймгийн намын хороо, АДХ-ын Гүйцэтгэх захиргаа байгалийн ширүүн байдалтай байгаа сумдад бие төлөөлөгч гаргав. Малчдад туслах хүн хүч, унаа хөсөг, эсгий биржент, халх, майхан зэрэг зүйлийг аймаг, сумын төвөөс суурь бригадад хүргэж малчдын ажилд биечлэн тусалж малын үхэл зогсоох арга хэмжээ авч байгалийн ширүүн авиртай шуурхай тэмцэж байна.

Бага хурлынхаа шийдвэрийг шуурхай биелүүлье

Монгол—Зөвлөлтийн найрамдалын нийгэмлэгийн аймгийн зөвлөлийн 6 дугаар бага хурал саяхан болж ажлаа дүгнэв.

МЗНН—ийн аймгийн зөвлөл, Зөвлөлт Холбоот Улсын үйлдвэр, хөдөө аж ахуй, соёл шинжлэх ухаан, техникийн хөгжил, гардан бүтээгч Зөвлөлтийн баатарлаг ард түмний коммунист ёсоор ажиллаж, сурч, амьдарч байгаа туршлагыг өргөнөөр сурталчлан тайлбарлаж түүнийг өөрсдийн ажил амьдралд хэрэгжүүлэн нэвтрүүлэх, Монгол—Зөвлөлтийн ард түмний найрамдлыг улам бэхжүүлэх, нийгэмлэгийнхээ эгнээг өргөтгөхөд ажлаа чиглүүлэн зохиож иржээ.

Тус зөвлөл 5 дугаар бага хурлын үед 6017 гишүүнтэй байсан бол одоо 6753 гишүүнтэй болж эгнээ нь 12,2 хувиар өсчээ.

Тайлангийн хугацаанд аймгийн зөвлөл Монгол—Зөвлөлтийн най рамдлын уламжлалт сарын ажлыг тэмдэглэн өнгөрүүлэх, Зөвлөлт Холбоот Улсын баатарлаг ард түмний бахдам амжилтыг сурталчлах, тэдний туршлагыг ний тийн хүртээл болгох зорилгоор үдэшлэг уулзалт зохиох, лекц яриа хийх, үзэсгэлэн самбар байгуулах, радио нэвтрүүлэг явуулах олон хэлбэрийн ажил явуулж төв хөдөөд нийт 119679 хүнд сурталчилсан байна.

Зөвлөлтийн ард түмний ажил амьдрал, хувьсгалт тэмцэл харуулсан киноны 7,10 хоногуудыг нийт сум, сангийн аж ахуй, аймгийн төвд бэлтгэл сайтай зохиосон байна.

Тус аймагт ажиллаж байгаа Зөвлөлтийн мэргэжилтнүүдтэй 59 удаа уулзалт хийж, Зөвлөлтийн ард түмний коммунизм байгуулж байгаа арга туршлага, Зөвлөлтийн хамтралуудын ажил, хүмүүсийн соёл, дадал заншлыг сурталчилсан нь Зөвлөлтийн ард түмний ажил амьдралаас сурах, түүнийг манай хөдөлмөрчид малчдаас ажил амьдралдаа хэрэглэх яв далд нилээд тус дөхөм болсон байна. Эрдэнэ, Архуст, Өндөрширээт, Их хайрхан, Сэрэглэн, Алтанбулаг, аймгийн төвийн 10 жил, төвийн артелийн дэргэдэх салбар зөвлөлүүд хөдөлмөрчдийн дунд зохиох үзэл суртал, зохион байгуулалтын ажлаа сайжруулан Зөвлөлтийн ард түмний баялаг туршлагаас сурах талаар сайн ажиллажээ.

Одоо аймгийн хэмжээгээр 111 хүн Зөвлөлтийн мэргэжилтнийг дагалдан сурч байгаагийн дотор Баянчандмань, Батсүмбэр, Их хайрханы уурхайн дэрэгдэх МЗНН—ийн байгууллагууд нам, олон нийтийн байгууллага сайн зохион байгуулжээ.

Гэвч, МАХН—аас дэвшүүлэн тавьсан зорилт, орчин үеийн манай орны хөгжлийн шаардлага, нийгэмлэгийн гишүүд, нийт хөдөлмөрчдийн хэрэгцээт шаардлагаас тус аймгийн МЗНН—ийн байгууллагуудын ажил зарим талаар хоцорч, нийгэмлэгийн ажил жигд сайжраагүй байна.

Ялангуяа үндсэн салбар зөвлөлүүдийн ажил тун ч хангалтгүй байгаа нь МЗНН—ийн нийт ажлыг сулруулах муу нөлөө болжээ. МЗНН—ийн зөвлөл, салбаруудаас зохиож байгаа гэгээрэл, олон түмний ажил тогтмол биш, Зөвлөлтийн ард түмний баялаг туршлагыг бүтээлчээр нэвтрүүлэх, хүн бүрт эзэмшүүлэх, түүний арга барилыг зааж сургах ажлыг хангалтгүй хийж иржээ. МЗНН—ийн үндсэн салбар зөвлөлүүдийн дотор тэргүүлэгчдийн ба бүх гишүүдийн хурал, улирал, сарын ажлын төлөвлөгөө нь тогтмолжоогүй, тайлан мэдээг зохих хугацаанд нь үнэн зөв гаргахгүй зэрэг дутагдал оршиж байжээ. Бүрэн, Эрдэнэ, Эрдэнэсант сумын зөвлөлүүдийн хэмжээгээр тайлангийн хугацаанд гишүүд нь 25—34 гишүүнээр буурсан, Баянбараат сумын зөвлөл ажлын төлөвлөгөөгүй, гишүүдийн тоо бүртгэлгүй зэрэг дутагдал оршиж байгааг тус бага хурлын төлөөлөгчид хурц шүүмжлэн илрүүлэв.

Эдгээр дутагдлын үндсэн шалтгаан нь аймгийн зөвлөл, үндсэн зөвлөл, салбаруудынхаа ажлыг тодорхой удирдлагаар хангаагүй, зөвлөлийн ажиллагаа хөнгөн шуурхай биш, доод байгууллагуудаа тавих зарчимт өндөр шаардлага, гүйцэтгэлийн хяналт шалгалтыг сулруулснаас болжээ гэж бага хурал дүгнэв.

МЗНН—ийн гол ажил бол коммунизм байгуулж байгаа ЗХУ—ын баатарлаг ард түмний түүхэн туршлагууд, Монгол—Зөвлөлтийн ард түмний уламжлалт найрамдал, Зөвлөлтийн ард түмнээс манай эх орны хөгжилт цэцэглэлтэд үзүүлж байгаа сэтгэл харамгүй өгөөмөр тусламжийг нийт хөдөлмөрчдөд тайлбарлан таниулах ажлыг өргөн зохиож, нийгэмлэгийн байгууллагуудаас зохиох гэгээрэл олон түмний ажлын хүрээг өргөтгөн арга хэлбэрийг баяжуулах, зохиож байгаа ажилдаа бүх нийтийг өргөн хамран оролцуулах явдал юм.

Иймд МЗНН—ийн бүх салбар зөвлөлүүдийн ажлыг үндсээр нь эрс сайжруулах явдал чухлаар шаардагдаж байна.

Ялангуяа Зөвлөлт Холбоот Улсаас уригдан ирсэн мэргэжилтнүүдийг дагалдан сургах ажлыг МЗНН—ийн байгууллагууд шууд хяналтандаа авч дэргэдэх нам, олон нийтийн байгууллагуудтайгаа хамтран ямар мэргэжилтнийг, хэн хэнийг дагалдуулан яаж сургах, хэдий хугацаанд ямар мэргэжил эзэмших талаар нь нарийн тооцоолж сурган ажиллах явдал чухал байна.

Салбар зөвлөлүүдийн ажлыг аймгийн зөвлөл бусад байгууллагуудтай хамтран шалгах, удирдах арга барилыг эрс сайжруулж нийгэмлэгээс олон түмний дунд зохиож байгаа ажлаараа тэргүүний амжилтанд хүрсэн салбар зөвлөлүүдийн ажлын туршлагыг судлан нийтэд дэлгэрүүлэх, салбар зөвлөлүүдийг, гарын авлага гэгээрлийн ажлын материалаар байнга хангаж байх арга хэмжээнүүдийг авч ажиллах хэрэгтэй. МЗНН—ийн байгууллагаас гишүүд олон түмний дунд зохиох зохион байгуулалт, үзэл суртлын ажлыг аж ахуй, зохион байгуулалтын ажилтай нягт холбон ажиллах явдал МЗНН—ийн аймгийн зөвлөл, бүх зөвлөл, салбаруудын өмнө чухал зорилт болон тавигдаж байна. ***Б.Дорж***

*

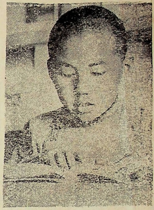

Баян сумын бага сургуулийн 3 дугаар ангийн сурагч Цэрэндоржийн Есөнжин энэ он гарсаар 65 ном уншжээ.

Гэрэл зургийг Г.Шагдарсүрэн

Уринш боловсруулалтыг чанартай хийе

Уринш боловсруулалтыг хавар эрт тариалангийн ажил дуусмагц эхэлж 6 дугаар сарын эхний 15 хоногт багтаан дуусгах нь ашигтай.

Уринш боловсруулалт тариалангийн талбайг хог ургамал, хорлогчдоос цэвэрлэж хөрсийг ус чийг, шим тэжээлийн бодисоор хангах үндсэн агуулгатай.

Уринш хагалалт газар орны хөрс, цаг уурын байдал, шимт тэжээлийн бодисын их багаас болж газар бүр харилцан адилгүй агротехник шаардана.

Жишээ нь: Зарим газар хур тундас элбэгтэй, шим тэжээл сайтай, хар шороон хөрстэй байхад, зарим газар хур тундасгүй сийрэг, хагалах гүн нь нимгэн, шим тэжээл муутай элсэнцэр буюу хужирлаг хөрс тохиолддог.

Иймээс уринш хагалах газрыг сонгож авахдаа боловсруулах агротехникийг урьдаас төлөвлөж зөв хийх шаардлагатай.

Манайд уринш хагалалт голцуу 20—22 см-ийн гүнд туслах хутгатай хөрс хөмрүүлэгчтэй анжисаар хийгдэж байгаа боловч хөрсний байдал тариалах ургамлын төрлөөс болж хагалах гүн өөрчлөгдөж болно. Уринш дотроо олон янз боловч манайд хамгийн өргөн хэрэглэгдэж байгаа нь эртний уринш юм.

Эртний уриншийг хавар эрт хаврын тариалангийн үеэр буюу дөнгөж дуусмагц эхэлж 6 дугаар сарын 15—ны дотор дуусгаад, өнгөн сийрүүлэлт хийх зэргээр зэрлэг ургамал устгаж өвөл нь цас тогтоож, хавар эрт борнойдож тариалана.

Эртний уриншийг туслах хутгатай хөрс хөмрүүлэгчтэй 4—3 хушуутай анжисаар гол төлөв 20—22 см—ийн гүн хагалдаг.

Хэрэв уринш хагалагдаж байгаа талбай хэтэрхий нягтарсан хатуу буюу зэрлэг ургамлын хүчирхэг үндэстэй бол хагалахын өмнө эндэчлүүрээр 10—12 см-ийн гүнд явуулж, хэд хоноод зэрлэг ургамал бүрэн соёолж гүйцэхийн хамт хөрс эргүүлэгчтэй анжисаар 25—27 см—ийн гүн хагалж зэрлэгийг устгана.

Хэтэрхий нягтарсан ширэнг хөрстэй атар газрыг 3—4 хушуутай анжисаар хагалахад трактор хүч алдахгүй хялбар байдаг.

Түүнчлэн тракторoор удаан явж хагалахад хөрс эргэхдээ муу байдаг учир хөрс хагалахдаа аль болохоор хурдан явбал хөрс сайн эргэж, сайн боловсрогдоно.

Харин газрын гологдол гаргаж болохгүй.

Манай сангийн аж ахуй, хөдөө аж ахуйн нэгдлүүдэд 1959 оны газар зохион байгуулалтын судалгаагаар атар газар 63 мянга 707 га, 1962 оны судалгаагаар 209444 га атар газартай юм.

Энэ газрыг зөв зохион байгуулалттай ашиглана гэдэг бол хөдөө аж ахуйн бүх салбарыг хөгжүүлэх чухал нөхцөл болно.

Иймээс нэг га газрыг ч гэсэн зөв дүүрэн ашиглах хэрэгтэй.

Харин өөрийн дураар улсын экспидицийн судалгаа хийгдээгүй газрыг хагалах явдлыг зогсоож энэ жилээс улсын экспидицийн судалгаа хийгдсэн газрыг зөв тооцоолон хагалан боловсруулж газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх нь чухал байна.

Шинээр уриншилж боловсруулах газрыг урьдаас зөв сонгон олж талбайнуудыг зөв зохион байгуулах нь уринш боловсруулах мөн цаашид боловсруулж үр суулгах, хураахад тохиромжтой нөхцлийг бүрэлдүүлдэг.

Газар тариаланд ээлжлэн тариалах систем нэвтрүүлэх зорилт тавьж байгаа энэ үед тариалангийн талбай 200—400 га, загоны урт 1500—2000 метр барих нь тохиромжтой байна.

Хагалах талбайг сонгож авсаны дараа талбайнуудаа аль болохоор дөрвөлжлөн зохион байгуулж эгнээ хоорондуур нь авто машин, хөсөг, трактор, чиргүүл машинуудын явахад тохиромжтой зам гаргаж хагалах нь чухал.

Талбайг хагалахын өмнө талбайн хоёр талд трактор анжис борнойтойгоо эргэх зурвас гаргах хэрэгтэй. Эргэх зурвасны өргөн ДТ—54 тракторoор 3—5, хушуутай анжисаар хагалахад 16—22 м, С—80 тракторoор 5—12 м, хушуутай анжисаар хагалахад 22—28 м, белорус тракторoор хагалахад 8—18 метр байна.

Талбайг хагалж тарьсаны дараа эргэх зурвасыг уртааш нь явж хагалана.

Хагалах загоныг маш шулуун татах шаардлагатай байдаг.

Загоныг цэх шулуун татахгүй бол загоны гол захад нь хагалахгүй зууван газар үлдэж түүнийг дахин хагалахад хүрдэг бөгөөд ингэснээр урьд хагалагдсан газар дахин хагалагдаж гуу шуудуу, далан үлдэж гологдол гардаг. Нөгөө талаар загон муруй татсанаас болж олон дахин эргэж хүн явалт ихсэх, шатахуун их зарцуулах болно Н.***Мишиг***